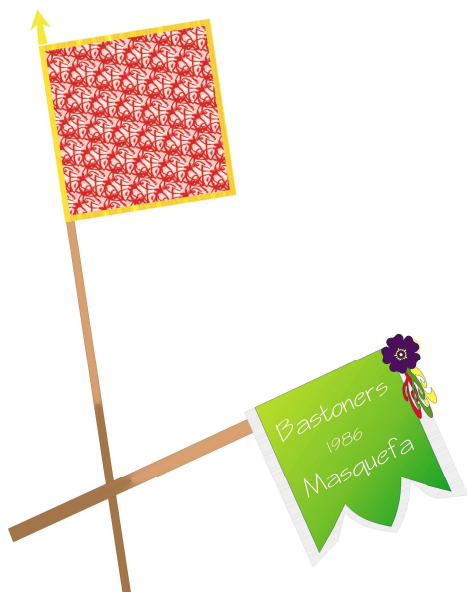

LES BANDERES

Antigament, la bandera tenia la funció de marcar les fases del ball segons la situació del abanderat, el qual n'indicava la conclusió bo i aixecant-la ostensiblement.

Bé, avui del abanderat en diuen *banderer* i per tal de marcar la fi del ball el cap de colla profereix la paraula "fora", fent un crit sec, que sol coincidir quan conclouen dos repeticions de la tonada.

La bandera l'ha de dur sempre un baix, puix, a diferència del bastoner que és del tipus alt, el baix pot ballar sense fer ús del bastó de la mà esquerra. Això demanava que el cap de colla fos un bastoner baix o ambidextre.

6. Banderes de la Colla.

Cedida: AJM.

Tot i amb això, a partir de la recuperació de la tradició l'any 1945 la bandera va deixar de ser usada exclusivament pel cap de colla cosa que havia fet més d'una vegada que hi haguessin raons i tot per voler portar-la. Fins avui passen coses...

La bandera està situada sempre a la *punta*, això és: en un dels extrems del rectangle que conformen els vuit balladors. En un rectangle de dues fileres de bastoners trobem que hi ha dues úniques posicions que permeten de situar aquests distintius.¹⁰

A Masquefa la manera de portar la bandera durant el ball era engrapant el pal uns quatre dits per sobre del seu final i mantenint el braç estirat completament. Pel pes de la peça, la barra queia a 45 graus, cosa que feia que la roba de la bandera es desplegués. Al final del ball, el banderer redreçava l'empunyadura i la roba quedava plegada.

La punta de la bandera anava coronada d'un pom de flors i unes cintes de colors.

Quines i com eren

La bandera més antiga que conserva la colla és una peça de tela vermella amb un relleu, molt gastat, de motius florals (semblen unes magranes). Encara hi ha algun angle en la peça que hi té adherit el que deuria ser un vió de color daurat, només en la cara anterior. No hi figura cap lema en ella. Les seves dimensions són de 45 x 45 cm., amb 7,5 cm. de vora, cegada amb un cosit a la part superior per tal d'introduir-hi el pal, que és de fusta d'alzina, cilíndric, amb un diàmetre de 2,5 cm. i una llargada de 1,10 m. Al final del pal hi va cargolada una punta de fletxa de 8,5 cm. d'alçada per 2,5 d'amplada, feta de llautó.

La bandera que segueix aquesta en el temps és una que ha quedat en poder d'una família que la desitja preservar i que prefereix romandre en l'anonimat. Tot i que l'hem vista, no podem aventurar-nos en descriure les seves dimensions, però sabem alguns detalls gràcies a les fotografies en què apareix. Es un xic més gran que l'anterior i hi té cosit un serrell de color daurat a la cara oposada al pal, amb un triple dentat.

Té brodada en daurat la inscripció: *COLLA BASTONERS /1916/ MASQUEFA*.

La tercera i última de les banderes que es coneixen i que van ballar abans del 1962 és confeccionada en tela verda amb un relleu de motius florals. Té unes dimensions de 45 x 45 cm. amb 7,5 cm. de vora, cegada amb un cosit a la part superior. El llarg de tela oposat al pal té un dentat triple de 10 cm. ,amb un serrell de color daurat. Té brodada la inscripció: *BASTONERS / MASQUEFA* i és de l'any 1950.

¹⁰ Veieu diagrama de la il·lustració número 11.

Trajectòria

La primera bandera, la vermella, es va utilitzar fins l'any 1916 data en què va ser substituïda per la verda. Durant uns anys va romandre oblidada a casa d'un bastoner fins que els anys 1935 i 1936 va tornar a ballar en els concursos de ball de bastons al Poble Espanyol.

Passada la Guerra Civil, quan la colla va refer-se el 1945, ambdues banderes es van fer servir al llarg d'uns cinc anys més, fins que van ser substituïdes per la tercera que hem descrit, car ja estaven molt velles i gastades.

Com hem dit, la de l'any 1916 no s'ha tornat a veure més, però la vermella ha ballat en altre tres ocasions des que va ser retirada: L'any de la *Trobada Nacional de Bastoners de Catalunya* a Masquefa, el 1987; en la recuperació de la ballada dels bastoners en la processó de Corpus el 2003 i en l'enterrament del bastoner, antic cap de colla, amic i mestre, Àngel Matas Fosalba, el 2006.

7. Una de les escasses fotografies on es poden veure clarament les dues banderes antigues de la colla.
Probablement Barcelona, anys quaranta.
Cedida: AAM.

Actualment

La bandera de l'any 1950 ja no surt a ballar per raons de conservació. El 2005 vam fer una còpia, més o menys exacte, de totes les banderes que fins llavors tenia la colla. Les que porten lema van ser pacientment pintades (les lletres que hi van, s'entén) per en Josep Julià i Càlix, de *ca La Soledat*. Quan els bastoners sortim a ballar en portem dues: una de vella (excepte la de l'any 1950) i una de les còpies que hom va fer el 2005.

7 a i b. Bandera del segle XIX i punta del pal.

La bandera vella de la colla no té cap lema i, per causes òbvies del mal estat en que es troba, actualment està emmarcada en un quadre amb un vidre que la protegeix.

El pal d'on hi penjava té en un dels extrems una punta de fletxa feta en llautó.

Ambdues peces són de finals de segle XIX.

Cedides: CBBM.

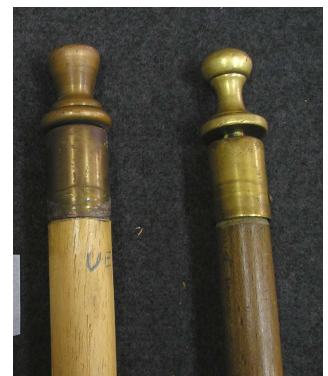

7 c, d, e i f. Altres banderes antigues i els seus caps de pal.

A dalt: Bandera de l'any 1950.

A baix, d'esquerra a dreta: Bandera de l'any 1978 estrenada el 22 de juliol, en la diada de recuperació del ball de bastons a Masquefa. Bandera de la Colla de Bastoneres, estrenada un any després de l'entrada del primer grup de noies bastoneres en la colla.

A baix: Caps de pals de bandera. A l'esquerra, cap de la bandera de l'any 1950; a la dreta, cap de pal de la bandera del 1978. Cedides: CBBM.

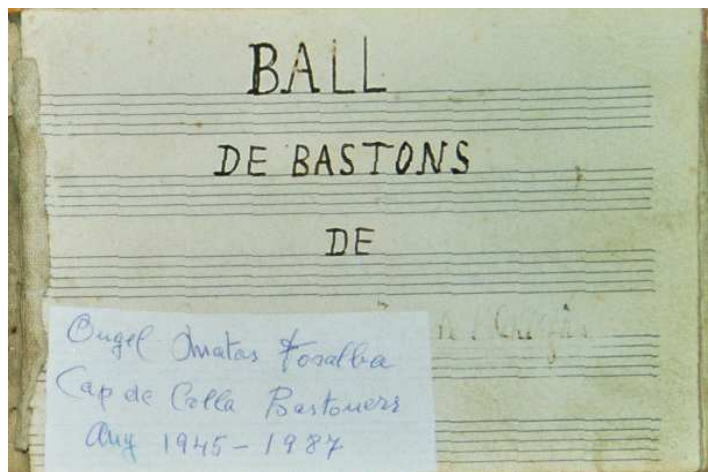
Les Tonades i les Figures

"Quan jo era petita, corria per casa una capsa amb bastons i partitures...¹¹"

Haviem dit abans que un dels aspectes del ball de bastons que ha canviat menys al llarg dels anys és el de la indumentària; parlarem ara d'aquell que ha patit més variacions i innovacions: els balls o figures.

Gràcies al llibre de partitures d'en Joan Cuyàs hem pogut saber que antigament hi havien hagut més figures (o al menys d'altres) en el repertori de la colla. Són tant velles que ningú les recordava haver ballat mai: es van perdre definitivament en algun moment de la Història. Però la cosa certa és que no sabem si aquests balls, dels que coneixem avui tan sols el nom i la música, es ballaven a Masquefa o no, perquè – com veurem més endavant – l'autor del llibre tocava en altres pobles.

Tot i aquest no saber, enumerarem els possibles balls perduts segons una primera selecció que va fer el músic i autor de diferents obres sobre el ball de bastons, Àngel Vallverdú i Rom. En això hem de dir que aquesta llista va ser d'alguna manera corregida per l'Àngel Matas durant l'enregistrament d'un programa radiofònic al qual es va convidar al mateix Vallverdú l'any 2006, per tal que interpretés les músiques del llibre d'en Cuyàs. Però el testimoni de l'Àngel Matas abraça només el període de temps posterior el 1932, any en que va entrar a la colla. Seria possible, doncs, que ni ell mateix les hagués vist a ballar, aquestes danses, o sentit les músiques que en Vallverdú va incloure en la nòmina de Masquefa, i les quals va seleccionar després de fer un estudi que tenia en compte molts aspectes de caire folklòric i històric.

8. Frontispici del llibre de solfes del Marxant de la Flauta.

Finals del segle XIX.

Cedida: CBBM.

¹¹ Rosa Sabaté Bonastre (filla de Salvador Sabaté, cap de colla dels bastoners els anys 1930).

Sigui com sigui, ens referirem a tot el que es va dir sobre aquest tema durant l'enregistrament del programa radiofònic, a la vegada que argumentarem una cosa o una altra amb el coneixement del propi Àngel Vallverdú, les dades topogràfiques dels balls, (extretes de *l'Atlas de Dansa Tradicional*) Catalana, i els records i l'experiència d'en Matas.

9. Radio Masquefa, 12-04-2006.

D'esquerra a dreta: Angel Matas Fusalba i Angel Vallverdú Rom durant l'enregistrament del programa radiofònic Les Altres Històries de Masquefa.

Cedida: AJM.

10. Bastons.

Fets de fusta d'alzina. Estrenats l'u d'agost de 2002 a Madrid i trencats el 25 d'abril de 2009 a Vilafranca del Penedès.

Cedida: AJM.

GLOSSARI

"Los colps de bastons han de donarse en totes les parts del compàs, inclòs les d'espera, y si pot ser també en les notes culminants. Aquells poden donarse entre altres, dels modos vivents: Los bastons d'un mateix ballador pegantse davant del pit, sota la cama dreta, sota la cama esquerra y al darrera d'elles. Los de dos companys: lo de la dreta d'un ab lo de la del altre y'l de l'esquerra del un ab lo de la del altre.

Ab aquests colps poden formarse varies combinacions, segons la direcció y enginy dels noys, partint sempre del colp de davant del pit, que es lo que sovinteja més.

Lo penonista evoluciona a pas saltat al voltant de la colla o entre les parelles, conservant lo saltiró inclòs en les parades que pot fer als colps."¹²

Hem volgut introduir aquest epígraf amb una de les primeres descripcions coreogràfiques que mai s'han fet d'un ball de bastons. Provoca certa tendresa veure l'esforç que va realitzar l'autor per tal de transmetre una imatge en moviment en la ment d'un lector del 1908.

Nosaltres us oferim un glossari que aplega els mots que fem servir quan aprenem els balls. Les paraules poden haver variat al llarg dels anys per tal de referir-se al mateix concepte però no en tenim prova escrita més antiga que la que ens proporcionen els textos de l'Àngel Matas i la pròpia tradició de transmissió oral. Les que fem avui dia son les següents:

¹² *Lo Ball dels Bastons* (1908).

NOMS DELS COPS

- **COP, GARROTADA.** Cop donat amb el bastó en un altre bastó o al terra i que produeix un so.
- **PICAR.** Donar un cop de bastó. **Amb dos bastons:** picar amb els dos bastons agafats amb una mà, a *Baix* o a *Dalt*. **Baix:** picar amb el braç estirat cap a baix. **Costat:** Picar a *Baix* amb el company del costat. **Dalt:** Picar amb el braç alçat, per sobre del cap. **Davant:** Picar a baix amb el company d'enfront. **Pit**¹³: Picar a l'alçada del pit amb el bastoner d'enfront (en el ball del *Rotllet*). **Pit passant:** Picar en moviment a l'alçada del pit (en els balls del *Rotllet i Pericó*). **Terra:** picar el terra amb un o dos bastons durant un sol compàs de melodia.
- **ESPOLSAR.** El bastoner dóna dos *Cops* seguits en els seus propis bastons, l'un per sobre i l'altra de sota. **Davant:** Picar amb el company d'enfront després d'espolsar. **Costat:** Picar amb el company del costat després d'espolsar. **Donant una Volta:** Espolsar efectuant un gir complet entorn l'eix del propi cos. **Darrera:** Espolsar donant mitja volta i picar tot seguit a *Baix* o a *Dalt* amb el company que hom troba de front.
- **REBATRE.** Donar tres cops de bastó durant un sol compàs de la melodia. Els tres cops hom els dóna a *Dalt*: El primer, amb el company d'enfront; el segon, amb el del costat i l'últim, novament amb el d'enfront. **Doble rebatre.** Fer dos rebatres seguits.
- **UN, DOS, TRES.** Donar tres cops de bastó durant un sol compàs de melodia. El primer cop hom el dóna amb el company d'enfront i a *Dalt*; el segon se'l dóna el mateix ballador amb el bastó de la mà dreta en el bastó de la mà esquerra; el tercer, hom el dóna amb el company d'enfront, a *Baix*. **Passant:** S'efectua en moviment. **Quiets:** S'efectua romanen al mateix lloc.
- **PUNT.** Mode específic en què es pica o s'inicia un determinat ball. **de Ball Nou:** Indica que es pica *Davant* i *Costat*. **de Rotllet:** Indica que es pica amb el company que està situat en la cantonada oposada del *Quadre* en que es balla: els alts fan el primer cop a *Dalt* i els baixos a *Baix*.
- **SOTACAMA.** Picar a *Baix* per sota de la cama.
- **GIRAVOLT, CABRIOLA.** Volta que dona el ballador entorn al seu propi eix corporal, abans de picar o precedida d'un *sotacama*.

NOMS DELS MOVIMENTS

- **CREUAR.** Picar en moviment durant un compàs de melodia i amb el company d'enfront.
- **OBRIR.** Moment en què el grup de vuit balladors canvia la seva posició i, per tant, la forma del rectangle de ball. El moviment dura un compàs de la melodia. **Endins.** Aproximant les quatre *Puntes* i fent-les picar de front un *Rebatre*, cosa que obliga els que abans havien estat *Mitjos* a desplaçar-se (o obrir-se) cap a l'exterior del rectangle, passant a ser ara les *Puntes*, i picar un *rebatre* de front entre elles. **Enfora.** Tornant a la posició original.
- **ESSES.** El ballador pica un cop cada vegada amb el company amb qui es troba de front, a l'alçada el pit, intercalant-se amb els del mateix rengle en què es balla. La primera de les *esses* s'inicia pel costat esquerre del ballador amb qui hom pica, de manera que els baixos l'inicien per la banda interior de la fila i els alts per l'exterior.
- **FORA.** Crit del cap de colla que marca la fi del ball.

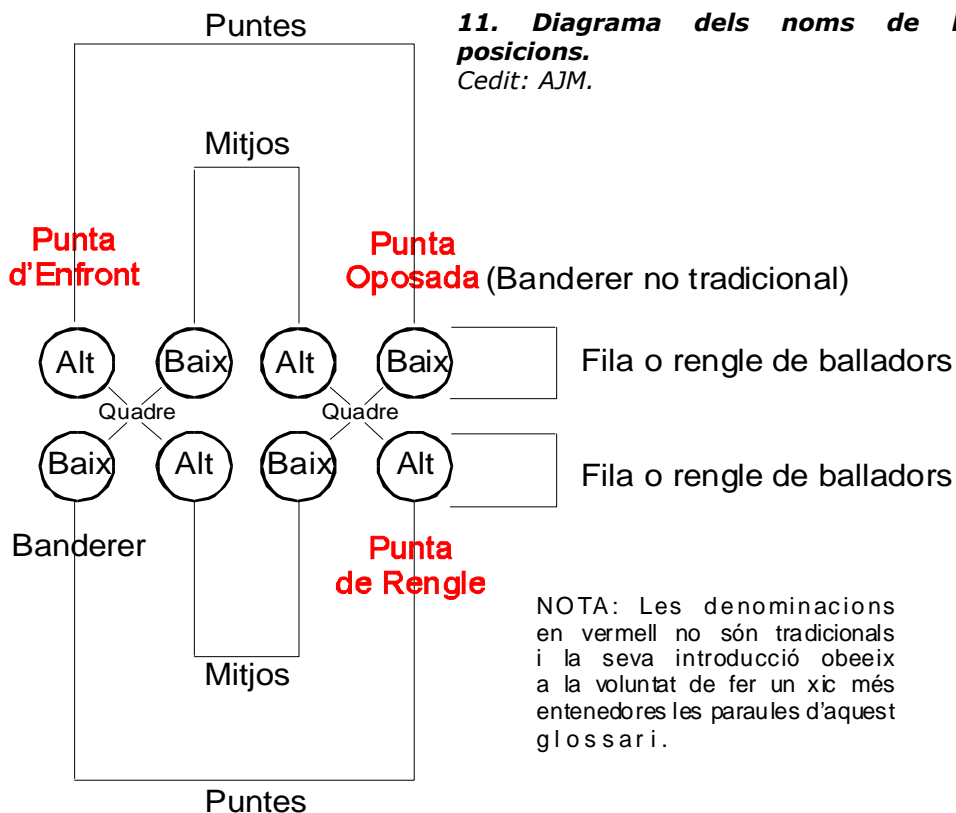
¹³ **Pit i Pit Passant:** El cop és més aviat a *Dalt* però cal fer-ne una distinció, car el cop s'executa amb la punta del bastó cap dins o l'esquerra del ballador i no cap enfora, com és habitual.

- **PASSAR.** Picar tres cops en moviment durant un compàs de melodia. El primer cop a *Dalt*; el segon se'l dóna el mateix ballador amb el bastó de la mà dreta sobre el bastó de la mà esquerra; el tercer hom el dóna a *Baix* amb el company amb qui ha creuat o amb el que es troba immediatament a la dreta en tant es passa. **De company, de costat.** Picar *Un, dos, tres* amb el company de la dreta en tant es passa.
- **SALTAR.** Moviment que efectuen les cames en executar el ball. Alternadament, consisteix a mantenir un peu en l'aire, elevant el genoll cap a la part anterior del cos, mentre l'altre peu fa un salt i eleva el cos uns centímetres per sobre del terra. Els salts s'inicien amb el peu de la cama dreta i avançant lleugerament el cos. Qual es fa el canvi amb el peu de la cama esquerra, hom balanceja el cos i tira l'esquena enrera, lleugerament. Quan es salta d'aquesta faigó hom pot apreciar com els dos rengles de balladors fan un *zum-zum* endins i enfora que fa goig de veure.
- **VOLTA. 1.** Execució complerta del ball, i que es correspon amb una tirada sencera de la melodia. Acabada aquesta es pot iniciar de nou i amb ella una altra volta. **2.** Gir que efectua el ballador mentre es troba ajupit i que consisteix en voltar l'eix del propi cos en sentit oposat a les agulles del rellotge, en tant es donen tres cops al terra amb els dos bastons durant un compàs de la melodia.
- **VOLTAR EL QUADRE.** El ballador pica *Un, dos, tres passant*, en el sentit de les agulles del rellotge, amb els companys que es troba en un *Quadre*, fins a tornar a la posició original.
- **FLORIT.** Manera en què s'efectuen alguns balls i que consisteix en alternar *giravolts* i *sotacames* mentre es balla.

NOMS DE POSICIONS

- **ALT.** El que pica a *Dalt* en el *Punt de Rotllet*.
- **BAIX.** El que pica a *Baix* en el *Punt de Rotllet*.
- **BANDERER.** *Baix* que porta la bandera i que en iniciar el ball està situat en un dels dos extrems o *Puntes* de la formació de vuit. Sol ser el cap de colla. Tradicionalment es ballava amb una sola bandera. Va ser a ran de les participacions en els concursos de ball de bastons del Poble Espanyol de Barcelona els anys 1930 que es va introduir una segona bandera. Aquesta innovació es va mantenir en la recuperació del ball de bastons el 1945 i es va consolidar els anys 1970. Actualment, ja ho hem dit, hom balla amb dues.
- **BASTONER.** Ballador del ball de bastons.
- **CAP DE COLLA.** Ballador que porta la direcció i la responsabilitat del ball i de la colla.
- **CAPTADOR.** Aquesta denominació ha desaparegut completament de l'argot bastoner masquefi però feia al·lusió a la persona encarregada de passar la capta o, més modernament, la barretina per tal de recollir els diners del públic.
- **FILA, FILERA, RENGLA.** Línia de balladors que es disposen un en front de l'altre. La formació de vuit té dos línies composades per dos balladors d'un quadre i dos de l'altre.
- **INVISIBLE.** Durant els assaigs, acostuma a passar que manca un bastoner per a poder compondre dos quadres i ballar. Hom imagina que hi ha un bastoner imaginari per poder assajar.
- **MESTRE:** Aquell que guia i forma els bastoners en el ball de bastons. Sol ser un bastoner vell o experimentat.
- **MITJOS:** En una formació de vuit balladors, els quatre bastoners que componen el *Quadre* intern de la formació.

- **PUNTES:** En una formació de vuit balladors, la parella de bastoners situats a l'exterior del *Quadre* intern de la formació. **Punta d'Enfront:** el bastoner situat davant del banderer.
- **Punta del rengle:** el bastoner situat en l'altre extrem del rengle que ocupa el banderer. **Punta Oposada:** el bastoner situat a l'altre extrem del rengle que tradicionalment no té bandera.
- **QUADRE:** Dos parelles de balladors, una enfront de l'altre. El quadre és la unitat bàsica del ball de bastons. Generalment els balls es componen de dos unitats, tot i que es poden incrementar en tres, quatre o més.

PARADIGMA ACTUAL DELS BALLS

Tots els treballs que parlen dels balls de bastons a Masquefa ofereixen una primera classificació en tres grups: *Balls de processó*, *balls de quadre* i *balls de rotlle*. Les tres denominacions són, probablement, introduïdes per l'Àngel Matas els anys setanta o vuitanta del passat segle. Les trobem escrites per primera vegada en l'opuscle *Ressenya Històrica de la Colla de Bastoners i Bastoneres de Masquefa (Anoia)* que va compondre el vell bastoner l'abril del 1982, el qual roman inèdit a la Biblioteca Municipal de Masquefa. Abans d'aquesta data no hem trobat cap referència a la divisió dels balls.

Tot i que nosaltres descriurem els balls segons l'ordre d'aparició de les tonades en el llibret d'en Cuyàs, calia explicar aquesta primera divisió perquè és útil i, com totes les coses que feia en Matas en matèria de ball de bastons, molt encertada.

ELS BALLS DE PROCESSÓ

Són aquells que, per tradició, s'executen en moviment, és a dir: que van ser ideats per acompanyar o menar les corrues de gent en tant els balladors es desplaçaven.

Balls d'aquesta mena en el repertori de Masquefa: PROCESSÓ.

En algunes publicacions hom ha donat la denominació de balls de processó a la MARXA REIAL, l'HIMNE DE RIEGO i la DIANA. El cert és que no són balls, ans eren tres melodies que s'interpretaven abans del 1936 per a ballar el ball de la Processó.

ELS BALLS DE QUADRE

Són aquells que mantenen la mateixa pauta coreogràfica al llarg de la seva execució i poden ser ballats per una unitat de ball de bastons o *Quadre* (quatre bastoners), ampliant-se sempre de quatre en quatre balladors.

Balls d'aquesta mena en el repertori de Masquefa: BALL NOU, ROTLLET, PASTORETA, GLORIÓS (l'antic) i BALL DE TERRA.

ELS BALLS DE ROTLLE

Són aquells que exigeixen dos *Quadres*, com a mínim, per a poder ser ballats i que no mantenen una única pauta coreogràfica al llarg de la seva execució, és a dir: hom pot distingir fàcilment diferents parts.

Balls d'aquesta mena en el repertori de Masquefa: PAVANA, SHOTIS DE CORRANDA (antic), XOTIS CORREDÍS (actual), GLORIÓS (actual, també anomenat BALL RODÓ), RASPA, POLKA, PERICÓ, RIGODONS i MARIA ANTÒNIA.

EL LLIBRET DE SOLFES DEL MARXANT DE LA FLAUTA

Des del punt de vista folklòric, aquesta obra té un preu incalculable. Arreu Catalunya s'han conservat partitures i partícels amb música de ball de bastons, però a dia d'avui el llibret del Marxant és la sola obra del segle XIX que els aplega tots en un sol volum, el repertori d'una colla, és clar.

Es una llibreta de notar música de 130 Mm. de llarg per 95 Mm d'ample. Te les tapes rígides, folrades amb tela de color beige. A la tapa anterior hi ha el títol, escrit en tinta: "BALL DE BASTONS" (sic). Li va posar en Salvador Sabater

12. Coberta del llibret de solfes del Marxant de la Flauta.

Finals del segle XIX.

Cedida: CBBM.

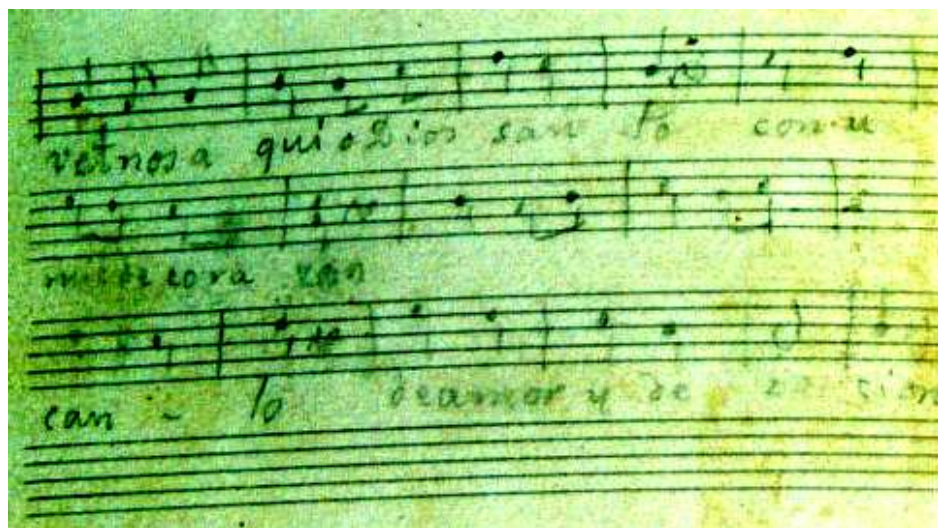
Bonastre, de *cal Batista*, que va ser cap de colla els anys trenta, i en poder del qual va romandre el llibret durant molts anys. Hom pot llegir el seu nom dèbilment, escrit a llapis, dessota el títol: "SALVADOR SABATE".

S'aprecia en comptar les pàgines que originalment el volum tenia 20 fulls de paper, amb cinc files de pentagrames cada un, en ambdues cares. Ara hi manca un full en el que (ho podem suposar) hi havia escrites dues tonades que probablement s'han perdut. D'altra banda, enganxada a la cara interior de la coberta frontal, hi ha un full del mateix tipus que s'observa a la resta del cos de l'obra i que be podria ser el que hi manca. Tal volta algú el va enganxar per tal que no es perdés.

En el frontispici de l'obra hi ha un altre títol, escrit pel *Marxant de la Flauta* a les darreries de segle XIX, que diu: *BALL de bastons (Sic)*. Dessota hi figura el nom del mateix Joan Cuyàs. Gràcies a mostres grafològiques alienes a aquest context hem pogut constatar que efectivament és la lletra d'en Cuyàs.

En moltes de les partícels apareix aïllat un signe gràfic molt semblant a "D" o una "T". En quant a la "D", podria indicar els balls que eren de Masquefa, exclusivament¹⁴. Si fos un "T", tot i que és aventurar-s'hi, una possible explicació seria que es referís a la percussió ("T" de tamborí). Si així fos, podria ser que aquest instrument hagués acompanyat antigament el flabiol o la flauta, en els balls de bastons a Masquefa.

La música que hi ha en l'obra va ser notada al llarg d'un segle per tres diferents mans: Joan Cuyàs Germés (segle XIX), Josep Parera Sabater (1947) i Enric Pujol Rovira (1978-79).

13. Particel·la sense numerar en el llibret de solfes.

La sola en tota l'obra que hi té posada lletra. Indubtablement és la grafia d'en Cuyàs.

Cedida: CBBM.

En el llibret hi han un total de 30 tonades, de les quals 2 no tenen nom i estan escrites a llapis. D'aquest parell: una consta adherida a la coberta anterior del llibret, la qual, com hem dit abans, podria ser una plana més del cos del volum. Té escrit en l'angle superior esquerre el número "27". La grafia d'aquesta xifra no és pas la d'en Cuyàs i, molt possiblement, la deuria escriure el *Torróner*. Hi ha una particel·la amb aquest número, que va darrera de la

26 com és de suposar, però ambdues tonades no tenen res a veure l'una amb l'altra. La que és enganxada a la part interior de la coberta és una variant de la tonada del Pericó (vell) que és notada en la particel·la número 9.

L'altra tonada sense nom és la que ve després de la particel·la núm. 30. Curiosament és la sola de tot el llibret que té lletra escrita dessota les notes. Del seu anàlisi deduïm que era de caire religiós. Diu: "VETNOS AQUÍ, DIOS SANTO, CON UMILDE CORAZÓN / CANTO DE AMOR Y DE (il·legible)".

¹⁴ Totes les partícels en les quals apareix corresponen a balls que podem catalogar amb seguretat com a masquefins. L'autor d'aquest treball proposa aquesta hipòtesi com la més probable, despit la selecció de Vallverdú.

Hi ha una tercera que ve notada seguida d'aquesta última, sempre a llapis, però que porta títol: *Dragona* i és exactament la mateixa que hi ha notada en la plana 21, que té el mateix nom. En Cuyàs va escriure *Sant Llorenç* seguit del títol, per la qual cosa hem de creure que hom l'interpretava allà o a Gelida.

Si donem per vàlida la numeració de les planes, que va fer el mateix Cuyàs, manquen dues tonades que podrien haver estat notades amb els números 18 i 19.

No atribuïbles al repertori de Masquefa

De la resta de músiques (notades, ara sí, amb tinta i que tenen nom) n'hi ha unes que eren interpretades molt probablement en altres poblacions segons el que va deixar escrit en elles seu autor. Són: *Contradansa* (núm. 16); *Ball Nou Sant Llorenç* (núm. 20); *Dragona Sant Llorenç* (núm. 21); *Sant Llorens* (núm. 22¹⁵) i altres que no porten nom del poble, però que sabem del cert que no són de Masquefa: *Negrito* (núm. 17); *Esbanyegada* (núm. 23); *Burgit* (núm. 15).

Atribuïbles al repertori masquefí

Entre les que són probablement de Masquefa, n'hi ha algunes que ja no s'interpreten o que no tenen correspondència amb un ball: *Marxa Reial* (núm. 2); *Paneretes* (núm. 3); *Diana* (núm. 4); *Rotllet*¹⁶ (núm. 5); *Tarantel.la o Ball de Cúl (Sic)* (núm. 8); *Pericó* (núm. 9); *Bulangeria* (núm. 10); *Sitjetana* (núm. 11); *Pastoreta* (núm. 12) i *Ball Nou* (núm. 13)¹⁷.

Herència actual

De la resta de músiques, que sí sabem segur que hom les balla a Masquefa des del segle XIX, tan sols la *Processó* (núm. 1) i la *Maria Antònia* (núm. 14) es ballen actualment al ritme de la música original i amb la mateixa coreografia que fa cent anys.

El *Ball Nou* que hom executa avui dia, tot i mantenir la coreografia original, hom el balla al so de la música (núm. 24) introduïda els anys quaranta pel flabiolaire d'Esparreguera Josep Carbó i notada al llibret d'en Cuyàs el 1947 per Josep Parera, el *Torroneer*.

El ball de *La Pastoreta* s'executava fins no fa gaires anys al so de la melodia coneguda com *La Boja*, de Vilafranca del Penedès, tot i que els anys 1960 hom la ballava al so del *Ball Nou* d'en Carbó.

La música de l'Hereu Riera (núm. 27), notada per Enric Pujol a finals del 1979, no podem atribuir-la a cap ball i és molt possible que fos una tonada que feia servir aquest músic per amenitzar els cercaviles.

Els balls de *La Pavana*, *El Gloriós* i el *Xotis* originals de fa cent anys van patir alteracions en la seva coreografia durant els anys setanta i vuitanta, respectivament.

Hom ha introduït en el repertori quatre balls nous de trinca des de la recuperació del ball de bastons el 1978: *La Raspa* (que ho l'executa avui al so de la música de l'Himne de Riego o amb la popular tonada que te el mateix nom); el *Rigodons* (al so de la música de la *Polka*); el *Pericó* (amb música de l'Àngel Matas¹⁸) i la *Polka*, que no s'ha tornat a ballar des del 1987 perquè calen una vintena de balladors per a executar-la. Aquestes dues darreres tonades van ser notades per l'Enric Pujol Rovira mentre l'Àngel Matas les hi mussitava. Tant el *Rigodons* com el *Pericó* hom les balla actualment.

---

¹⁵ Tot i que aquesta és l'*Himne de Riego* i hom el balla actualment amb la *Raspa*.

¹⁶ El Rotllet actual s'executa amb la música del *Ball Nou* introduïda per Josep Carbó els anys 1940. Amb la música vella la vam ballar a Santa Margarida de Montbui el 3 de maig de 2009.

¹⁷ *Ídem*.

¹⁸ Tot i que ell insistia en que la música era seva, el cert es que pot ser una variant del *Bonovà* de Gelida.

PARADIGMA HISTÒRIC DELS BALLS DE BASTONS A MASQUEFA

Passarem ara a trenar les músiques amb les figures. En el major nombre dels casos tonada i ball tenen la mateixa denominació, és a dir: nom de la música = nom del ball, però les dècades dels anys cinquanta i vuitanta del passat segle van trencar amb aquesta característica per raons d'economia i innovació, respectivament.

Nom de la tonada: **PROCESSÓ**
Particel·la Nº. 1
Notació de *Joan Cuyàs Germés*.

Com hem dit més amunt, els balls de processó tenen la particularitat de ser executats en tant la colla es desplaça, és a dir, en moviment. En la seva gènesi acompanyava les processons religioses de *Corpus Christi* i d'aquí van prendre el nom. Amb els anys i la desvinculació de la festa religiosa, aquest ball ha passat a executar-se en cercaviles i altres celebracions populars. És un dels pocs balls que no han patit variació ni en música ni en coreografia.

14. Particel·la número 1 del llibret de solfes de Joan Cuyàs.
Processó. Finals del segle XIX.
Cedida: CBBM.

15. La Colla de Ball de Bastons de Masquefa.
Execució del ball de la Processó al carrer Major de Masquefa el 2007.
Cedida: CBBM.

"(...) Era amb el que començàvem sempre perquè és el que ens portava cap allà on havíem d'anar, tot ballant." El ritme musical ha de ser viu "(...) més alegre i més de fer salts i cabrioles. Perquè si vas una mica lent, passa que no arribes a temps. (...) has d'anar ràpid perquè la gent que va a la processó ha d'anar tirant, i no pots quedar-te endarrere."¹⁹

Segons l'*Atlas de Música Tradicional Catalana*, aquesta dansa és una de les més esteses arreu Catalunya i també la

trobem i les poblacions de l'Arboç, Artés, Castellar del Vallès, Centelles, Gelida, La Granada, Llorenç del Penedès, Prats de Lluçanès, Santa Maria d'Oió, Sant Bartomeu del Grau, Sant Cugat del Vallès i Terrassa.

¹⁹ Àngel Matas Fosalba. Programa *Les Altres Històries de Masquefa*, conduït per en Juli Molano a *Ràdio Masquefa* i dedicat als Bastoners. Hom el va radiar la tarda del 12 d'abril de 2006 i en el qual també hi va intervenir l'Àngel Vallverdú.